

retat ja et mina kinkisin sulle oma südame! Halasta sellele surijale, Issand!

Taevane Isa, päästa mind! Ja teie, taevainglid, kaitske seda, kes pöördub teie poole! ... Heinrich, sa oled mulle jätk!

Faust:

Oh piina!

Mefistofeles:

TA ON HUKKA MÕISTETUD!

Taevased väehulgad:

Ta on päästetud!

Mefistofeles:

Minu juurde, Faust!

Kolmanda vaatuse lõpp.
Esimese osa lõpp.

TEINE OSA

NELJAS VAATUS

Hellase volbriöö

*Helena: Ütle, mis moel saab ajada
nii armsat juttu?*

(Goethe)

Tempe org Pindose mäe jalamil Kreekas

Helena:

Õhk on ujutatud üle liikumatu kuu kahvatuist kiirtest.

Panthalis:

Lõhnavast palsamist tilguvad kastesed põösad.

Helena:

Doriidid, sülfiiidid, luiged ja nereiidid uitavad vetikate seas. Õhk on kirgas, kuu ümar, laine sulnis! Laula, sireen, serenaadi!

Faust:

Helena! Helena!

Helena:

Väsinud mööduja, lähene mahedaile voogudele!

Panthalis:

Tasane laul kutsub sind, ootab kannikeseline tee.

Helena:

Laulavad õrnad sireenid, kaunid meregraatsiad. Õhk on kirgas, kuu ümar, laine sulnis! Laula, sireen, serenaadi!

Faust:

Helena! Helena!

Mefistofeles:

See on Hellase volbriöö. Suur seiklus sulle, kes sa otsid elu muinasjutuvallast. Muinasjutuvallas oledki. Tark nõu on lasta igaühel näha oma saatust teistpidiselt.

Faust:

Ma nautin kauni laulva keele kõla. Olen Kreekamaa pinnal! Igas mu verekius tuksub armastus.

Mefistofeles:

Brockenis, Põhjamaa nõidade keskel, oskasin panna neid oma sõna kuulma, aga siin, nende veidrate viirastuste seas, ei tunne ma end ära. Harzi kaljude mustad aarud ja teravad tõrva- ja vaiguhõngud! Te olete nii meeldivad mu sõõrmeis! Aga jälgegi pole teist tunda siin Atikas. Kuid kes on see lendlev ja tantsisklev rõõmsa naiste parv?

Horetiidid:

Kiitust Helenale! Kuulugu talle laulud, kroonid, pateetilised tantsud, võistumängud kandlel! Imeline, päikesest pärjatud pale, sa valgustad hingi, sa peegeldad taevast!

Helena:

Õõ — sünge, jube, lõputu, võigas! Õudne Ilioni õõ! Vaigistamatu süümepiin! Kõrbenud tolmupilved tõusevad tuules ja muudavad pimeduse veel pilkasemaks. Kilpide kõlinast, sõjavankrite müri-
nast, katapultide vihinast vapub õhk! Maa muutub poriseks verest. Kisendavad hirmsad jumalad, üha metsikumad pöörases lahingus. Murenenud tornid, sünged ja traagilised, tõusevad keset paksu udu. Tuli juba nilpsab maju. On näha ahhailaste varje, morne hiigelkujusid, uitamas tuleroaks jäetud varemeis. Ah! Häda mulle!

Horetiidid:

- Kes tuleb? Oh kummalist, imelist pilti!
- Hiilgav sangar sammub meie poole!
- Tema põhjatu kurvalt näolt võib lugeda sõna «armastus»!
- Pöördu, Kuninganna, pöördu ja vaata!

Faust:

Igavese Ilu puhtaim ideaal! Armunu kummardub maani su ees. Pööra mu poole oma tumedate silmade pilk, kaunis kui kuupaiste, põletav kui päike!

Helena:

Ma lausa neelan iga su sõna ja olen õnnelik, et just mina kõigi Trooja ja Kreeka nümfi-
de seast köidan niisuguse armastaja meeli!

Faust:

Kahvatu neiu vaikne kuju, keda armastasin seal kesk hüljatud nõmme udusid, on juba vajunud unustusse, mind on vallutanud palju sulnim pilk ja veelgi säravam pale, ning ma jumaldan, värisen, põlen!

Mefistofeles:

Vapustav! Imeline! — Teie seal olge vakka!

Horetiidid:

Tasa! Armastus ühendab neid.

Nereus ja Panthalis:

Nad on kui taevane paar, Endymion ja Luna.

Helena:

Oo lummust! Kõnele, kõnele! Mis maagiline puhang teeb nõnda joovastavaks su maheda armujutu? Üks kõla ühtib teisega kui kaja, täis ekstaasi. ÜGLE, MIL MOEL SA 3 AJADA NII ARMSAT JUTTU?

Faust:

Otsin oma südames ja vastan: Ave! Nii otsi sinagi oma südames kui laululind ja vasta: armastan sind!

Helena:

Sa vastad mulle: Ave! Armastan sind! Armastan sind!

Helena ja Faust koos:

Armastus, taevalik, põhjatu müsteerium! Aeg haihtub meelest! Ruum kaob! Ja surelike süngelt loetud tunnid veerevad nii kirkalt üle õndsaliku laotuse.

Helena:

Üle õndsaliku laotuse veerevad kirkalt! Ja tundmatu värin tuikab mu soontes!

Helena ja Faust koos:

Mu südamest tulvab joovastav laul! Vaadates teineteisele otsa me ülistame armastust! Ülistame armastust, kui vaatame teineteist! Pöörane armastus! Naeratlev armastus! Armastuse nägemus! Armastuse laul! Jäägu ikka kaugesse tulevikku tema viimane laul, tema viimane värss!

Koor ja kvintett:

Duett ja koor

Horetiidid ja korüfeed:

Tõuse taevani, vaba poeesia! Tulisel hool, kotkatiivul, tuhised päikese kaugeima piirini!

Helena:

Arkaadias laiub rahuline org.

Faust:

Sinna asume elama ...

Helena:

Pesaks on meile nümfide grotid ... ja padjaks ...

Faust:

... sinu pehmed juuksed.

Helena:

... ja lilled aasai ...

Neljanda vaatuse lõpp.

EPILOOG. Fausti surm.

Faust: Veel viibi, ilus oled, viiv!
(Goethe)

Fausti töötuba.

Mefistofeles:

Liigu, liigu, uhke mõte! Surm on ligidal, surm läheneb mööda pimedat teed.

Faust:

Oo mälestused!

Mefistofeles:

Oo laulud! Oo lumuvad ja aurikkad mälestused, hukutage see uhke hing!

Faust:

Ma tõttasin läbi maailma ja tema miraažide! Ma haarasin kinni ülimaist naudinguid!

Mefistofeles:

Oled ihaldanud, nautinud ja uuesti ihaldanud, kuid pole veel öelnud kaduvale viivule: Viibi veel, sa oled kaunis!

Faust:

Kõiki surelike saladusi maitsesin: Reaalset, Ideaalset. Neitsi armastust, Jumalanna armastust ... Jah. Kuid Reaalne oli valu ja Ideaalne vaid unenägu.

Jõudnud vanaduse viimase piirini, naudib hing juba ülimat nägemust. Rahulise maailma, lõputu aasa kuningale, loovale rahvale tahan kinkida elu.

Mefistofeles:

Peab piiluma, mis toimub tema südames.

Faust:

Tahan, et targa seaduse all kasvaksid külluslikult inimesed, karjad, hooned, põllud, eluasemed.

Mefistofeles:

Kiusaja, ole valvel!

Faust:

Soovin, et see unistus oleks mu olemasolu pühim poeesia ning tõeline paleus.

Ennäe... mu pilgu ette ilmub uus inimsugu. Ennäe... mäele kerkib linn ja rahvas tõuseb taevani.

Mefistofeles:

Mis lõõm see on, mis häirib tumma pimedust? Ah! Headus ilmutab talle! Ole valvel, kiusaja!

Faust:

Juba tunnen rõõmu selle koidu jumalikest kiirtest! Juba mõttes naudin ette võrreldamatut tundi!

Mefistofeles:

Ole valvel, ole valvel! Käib otsustav lahing Saatana ja Taeva vahel. — Tule! Ma laotan mantli laiali, ja me lendame läbi õhu! Faust! Faust! Faust!

Taevased väehulgad:

Ole tervitatud, inglite ja pühakute, voogavate taevaste ja kuldsete keerubite Issand!

Mefistofeles:

Kuula armastuse laulu, mis tegi kord su südame õnnelikuks! Tule, las joobub su veri sireenide rinnal!

Taevased väehulgad:

Kesk lõputut sinilaotust tõuseb Universumi igavesest harmooniast ülima armastuse hääal, mis kerkib Sinu poole läbi tühja õhusina maheda lauluna.

Faust:

Veel viibi, ilus oled, viiv!

Mefistofeles:

Pööra pilk ära!

Faust:

Evangeelium on mu kants! — Halastaja Jumal, vii mind eemale pilkavast demonist!

Mefistofeles:

Pööra pilk ära! Pööra pilk ära!

Faust:

Ära juhi mind kiusatusse!

Mefistofeles:

Juba hüüavad inglite hulgad: haarame lennult selle hinge. Juba hävitabki Jumal oma rumala andestusega Kurja töö ja vaeva!

Faust:

Voogab taevase väehulga tuline laul! PÜHA PÖGENEV VIIIV, VIIBI VEEL, SA OLED KAUNIS! — Minu juurde, igavik!

Keerubid:

Puistame roosivihma, lõhnava õiepilve, lillesülemi. Palvetame, et vaene keha saaks põrmuks ja et hing saaks müstilises armastuses lunastatud.

Puistame koletisele roosivihma, tema külmad ja õelad liikmed väanelgu raevus keset põletavat uputust, mida saadavad kuldsete keerubid.

Oleme Limbusest heljuvad nimbused rännul pühasse aupaistesse, oleme taste, amorite koorid.

Mefistofeles:

Roosivihm langeb mu kõrbenud pealaele, valguskiired ja lilled söövad mu liikmeid. Mind ründab tuhande väikese inglite uputus! Valitud võidutsevad, ent põlatu vilistab!

Taevased väehulgad:

Ole tervitatud, inglite ja pühakute, voogavate taevaste ja kuldsete keerubite Issand. Kesk lõputut sinilaotust tõuseb Universumi igavesest harmooniast ülima armastuse hääal ja tõuseb Sinu poole läbi tühja õhusina maheda lauluna.

Ooperi lõpp

Selgitavaid märkusi

- lk. 1 **Arrigo Boito** (1842—1918) — itaalia helilooja ja libretist. Kirjutanud veel ooperi «Nerone» (lõpetamata); libretod A. Ponchielli «Gioccondale» (1876), F. Faccio «Hamletile» (1865), Verdi «Othellole» (1887) ja «Falstaffile» (1893); redigeerinud Verdi «Simon Boccanegra» teksti (1857); tõlkinud itaalia keelde Weberi «Nõidküti», Glinka «Ruslan ja Ludmilla», Wagneri «Tristan ja Isolde» jt.

Johann Wolfgang von Goethe (1749—1832) — saksa kirjanik, filosoof ja looduseuurija. Peateose, värstragöödia «Faust» loomiseks läks üle 60 aasta. Teose esimene variant, nn. «Alg-Faust», valmis 70-ndatel aastatel, lõplik variant «Fausti» II osast ilmus 1832. aastal (eesti keeles I — 1920 ja 1946, I—II koos — 1967)

- lk. 3 **Mefistofeles** — ka Mefisto, Mephistopheles (itaalia keeles Boitol — Mefistofele) — kurja demoni või kuradi nimi, esineb juba kesk-aegetes Fausti-lugudes. Tuntuks saanud eelkõige Goethe «Fausti» järgi

Faust — Doktor Johannes /Georg/ Jorgh Faust (u. 1480—1536/39), saksa arst ja humanist, kelle kohta varsti pärast surma hakkasid ilmuma lood kuradile hinge müümisest ja põrgusse minekust. Dr. Faust(us) on tegelaseks paljude kirjanike teostes, ooperis Gounod' ja Boito kõrval veel Busonil, Walteril, Zöllneril, Spohril, Berliozil jt.

Margareta — Fausti armastatu (Goethe järgi)

Wagner — Fausti õpilane (Goethe järgi)

Marta — Margareta naaber (Goethe järgi)

Helena — Ilus Helena, antiikmütoloogias surelike seast kauneim naine, Leda ja Zeusi (Zeus käis Leda juures luige kujul) tütar, kelle röövimine Trooja valitseja Priamose poja, ilusa Parise poolt põhjustas Trooja sõja

Panthalis — Goethel — koori juht

Nereus — antiikmütoloogias meretaat (mõeldi Vahemerd), tuulte taltsutaja, tulevikuennustaja. Nereuse naine oli Okeanose tütar Doris. Neil oli 50 (teistel andmetel 77) nägusat tütart, mere-nümfid, keda kutsuti nereiidideks (Nereuse nime järgi) või doriidideks (Dorise nime järgi)

keerubid — piibli järgi inglid

horetiidid — koori liikmed

sireenid — saarel keset merd elutsevad naise pea ja linnu kehaga olendid antiikmütoloogias, neil olid taevalikud hääled ja nende laul ahvatles meremehi

doriidid — vt. märkus Nereuse kohta

korüfeed — vanakreeka tragöödiates koori- või balleti juhid

- lk. 4 **Volbriöö** — öö vastu 1. maid, pärast useaegne elu ärkamise püha

Harzi mäed — metsik paik, kuhu kogunesid põrguväed (Goethe järgi)

Pindose mäed — mäed Kreekas

- lk. 5 **Chorus Mysticus** — müstiline koor (nähtamatu)

- lk. 6 **Limbus** — eelpõrgu. Limbus infantum — põrgu eering, kuhu läksid ristimata lapsed

nimbus — oreooli pilved

- lk. 16 **Peltsebul** — ka Beltsebul, Uues Testamendis kurjade demonite pealik

Sabat — juudi usundis hingamispäev, mida peetakse juutide sissetulest pääsemise ja jumalaga lepingu sõlmimise mälestuspäevana. Siin — mõistes nõiasabat — nõidade pidu ja kokkuleht

skepter — valitsuskepp, võimu sümbol

- lk. 17 **ridda** — vanaaegne tants, milles tantsijad pöörlesid ringis

Medusa — antiikmütoloogias hirmuäratav naisolend gorgo, madu-dega vöö ja juuste asemel, kelle vaatamisel inimene kivistus

- lk. 18 **Perseus** — antiikmütoloogias Zeusi ja Argose kuninga Arkisiose tütre Danae (keda Zeus külastas kuldse vihma kujul) poeg, kes tappis Medusa, raiudes tal pea maha

- lk. 23 **Hellas** — antiikajal üks osa Kreekast, saanud ka Kreeka üldiseks nimetuseks

nereiidid — vt. märkus lk. 3 Nereuse kohta

- lk. 24 **Brocken** — Harzi mägede (vt. märkus lk. 4) kõrgem osa

Atika — piirkond Kreekas Ateena ümbruses

Öö — sünge, jube — Helena meenutus Trooja lahinguist ja langemisest

Ilion — Trooja teine nimi

ahhailased — vanimaid kreeka hõime, maakohana Peloponnesose põhjaosast, Homerosel «Iliases» kreeklaste üldnimetus

lk. 25 **nümfid** — loodusehaldjad

Endymion ja Luna — antiikmütoloogias oli Endymion kaunis noormees, kelle Luna (Artemis/Diana — Phoibe — Selene), kuumemand, uinutas igavesele unele, et ta võiks alati nooruki üles leida ja teda suudlustega hellitada

lk. 26 **Arkaadia** — Vana-Kreeka maakond Peloponnesose lõunaosas, Paani sünnipaik

grotid — võlvkoopad